

ظرفیت‌های شناختی انسان، ابزاری جهت تحقق اقتصاد مقاومتی در افق بیانیه گام دوم انقلاب

روح اله ابراهیمی^۱، مهدی رضازاده قزآن^۲

اولین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب؛ الگوی نظام انقلابی تمدن ساز

International Conference on the Second Step of the Revolution

چکیده

اقتصاد مقاومتی طرحی است که با بهره‌گیری از آموزه‌های وحیانی و با مختصات مقاوم‌سازی، آسیب‌زدایی، خلل‌گیری و ترمیم نواقص و معایب اقتصاد، به دنبال ارائه مدل کارآمدی از اقتصاد در جامعه اسلامی است. مقام معظم رهبری (مدظله) پس از تعریف و تبیین دقیق این طرح، سیاست‌هایی را ابلاغ کرده‌اند تا بر اساس آنها اقتصاد مقاومتی به اجرا درآید. ایشان در بیانیه گام دوم انقلاب نیز به اهمیت سیاست‌های اقتصاد مقاومتی اشاره می‌کنند. پژوهش پیش‌رو با تمرکز بر سیاست‌های ابلاغی این طرح در حوزه علم و فناوری، تلاش کرده است تا بهره‌گیری از ظرفیت‌های شناختی انسان را راهکاری در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش یادشده معرفی کند. یادآوری، برقراری ارتباط میان مفاهیم، نمادسازی و تصویرسازی از جمله فرایندهای شناختی انسان هستند که ظرفیت‌هایی برای بدیهی کردن مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی و باورمندی آنها مقدمات عملیاتی شدن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را فراهم می‌کنند.

واژگان کلیدی

اقتصاد مقاومتی، فرایندهای شناختی، سیاست‌های کلان، سیاست‌های حوزه علم و فناوری.

مقدمه

اقتصاد مقاومتی مدلی فعال برای نظام اقتصادی است که درعین پویایی، کمترین اثرپذیری را از تکان‌های اقتصادی ناشی از هجوم دشمنان خواهد داشت؛ بنابراین، اجرای این مدل از اقتصاد لازم به نظر می‌رسد و به اراده و تلاش همه‌جانبه ازسوی حکومت و مردم نیازمند است. اهمیت فراوان این مسئله سبب شده است تا مقام معظم رهبری (مدظله) سیاست‌های ۲۴گانه‌ای را برای اجرای این الگوی اقتصادی، ابلاغ کند تا براساس آنها مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در میان افراد جامعه نهادینه و فرهنگ بهره‌برداری از آن ایجاد شود. ایشان در بیانیه گام دوم انقلاب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را راه‌حل مشکلات اقتصادی کشور بیان می‌کنند که باید برنامه‌های اجرایی برای همه بخش‌های آن تهیه شود و دولت‌ها با قدرت و نشاط کاری و احساس مسئولیت، پیگیری و اقدام کنند. برای عملیاتی کردن برخی از این سیاست‌ها در حوزه علم و فناوری، می‌توان ظرفیت‌های گوناگونی را به کار گرفت؛ ظرفیت‌های شناختی انسان ازجمله ظرفیت‌هایی است که به سبب فراگیری و عمومیت آنها در همه انسان‌ها، از اهمیت بالایی برخوردارند و در معرفی و پذیرش مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، می‌توان از آنها بهره‌های فراوانی گرفت و به تبع آن، اقتصاد مقاومتی را یک گام به تحقق آن نزدیک کرد. برای این منظور، پس از استخراج مؤلفه‌های بنیادین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه علم و فناوری، تلاش شده است تا میان آنها و فرایندهای شناختی انسان ارتباط برقرار شود و راه‌های بهره‌گیری از این ظرفیت، برای تحقق سیاست‌های یادشده، بررسی شود.

۱. مفهوم‌شناسی

۱.۱. اقتصاد مقاومتی

تعاریف متعددی برای اقتصاد مقاومتی بیان شده است؛ گروهی آن را به مثابه «اقتصاد موازی» دانسته‌اند و مقاومت در اقتصاد را به موازات فعالیت بسیاری از نهادهای ایجادشده به وسیله انقلاب اسلامی، مانند کمیته امداد، جهاد سازندگی، سپاه پاسداران، بنیاد مسکن و ... را به نهادی دیگر مربوط می‌دانند که راه‌اندازی چنین نهادی، گام دیگری برای ادامه حرکت انقلاب اسلامی است؛ چراکه، انقلاب اسلامی به نهادسازی در اقتصاد نیاز دارد.

در تعریفی دیگر، اقتصاد مقاومتی اقتصادی در پی «مقاوم‌سازی»، «آسیب‌زدایی»، «خلل‌گیری» و «ترمیم» ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است. در بیانی دیگر از اقتصاد مقاومتی، توجه به «هجمه‌شناسی»، «آفندشناسی» و «پدافندشناسی» در برابر آن هجمه‌هاست. برخی نیز برخلاف رویکردهای پیشین که نگاهی کوتاه‌مدت، سلبی و پدافندی به اقتصاد مقاومتی دارند، آن را چشم‌اندازی کلان و اقدامی بلندمدت برای اقتصاد نظام جمهوری اسلامی دانسته‌اند (میلانی، ۱۳۹۴: ۳۲).

مقام معظم رهبری (مدظله) که ایده‌پرداز و طراح مفهوم اقتصاد مقاومتی هستند، آن را مدلی از اقتصاد می‌دانند که در عین حفظ روند رشد و بالندگی خود، کمترین آسیب و اختلال را از تکانه‌های ناشی از بحران‌ها و هجمه‌های اقتصادی بیگانگان، پذیرا باشد (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله)، ۱۳۹۱/۶/۲). این مدل مورد نظر مقام معظم رهبری (مدظله) از اقتصاد، در پی هجمه‌ها و زورگویی‌های اقتصادی دشمنان جمهوری اسلامی طرح شد. این مدل، که راهکاری اساسی به‌شمار می‌رود و از دو اصل انگیزه و برنامه مشخص برخوردار است، در پی یافتن حوزه‌های فشار و پس‌از آن، تلاش برای کنترل و بی‌اثرکردن آنهاست و نیز فشارهای وارد شده را از طریق باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریت‌های مدبرانه که پیش‌شرط چنین موضوعی است به فرصت مبدل می‌کند. ادبیات مفهومی این موضوع و تأکیدات بر آن را از صدر اسلام تاکنون در کلام وحی، سخنان پیامبر (ص) و اهل بیت ایشان (ع) و در زمان حاضر نیز در بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) می‌توان مشاهده کرد (سیف، ۱۳۹۳: ۱۵).

گرچه ممکن است در کنار نام اقتصاد مقاومتی، اقتصاد ریاضتی مطرح‌شده در غرب به ذهن متبادر شود، ولی اقتصاد مقاومتی از نظر اهداف و شیوه‌ها و نتایج، الگویی ویژه و منحصر به فرد است که براساس مبانی دینی و ارزشی اسلام و ویژگی‌های بومی ایران شکل گرفته است. علاوه بر این، اقتصاد مقاومتی امری پویا، فعال، درازمدت و هجومی است در حالی که ریاضت اقتصادی یا مقاومت اقتصادی امری کوتاه‌مدت، انفعالی و بخشی است که به منظور راهکاری برای مقابله با بحران‌های اقتصادی جوامع غربی طرح شده است (دهقان، ۱۳۹۱)؛ گرچه، بسیاری از اقتصاددانان مطرح، از جمله ژوزف استیگلیتز با این ایده مخالفت کرده‌اند و معتقدند که برای رشد یک اقتصاد بزرگ از راه ریاضت، هیچ نمونه‌ای

نمی‌توان در عالم یافت (Smialek, 2013). در واقع، ریاضت اقتصادی طرحی برای کاهش هزینه‌ها به منظور کاهش میزان کسری بودجه است؛ گرچه، علاوه بر بودجه، به طور مشخصی امنیت اجتماعی را نیز در این کشورها کاهش داده و میزان فقر طبقه کارگر را تا حد زیادی افزایش داده است (نیکنامی، ۱۳۹۳: ۵۲).

۱.۲. شناخت

شناخت، معادل واژه معرفت است و کاربردهای گوناگونی دارد که در عام‌ترین کاربرد آن، با علم و آگاهی مساوی دانسته شده است، گاهی به ادراکات جزئی اختصاص یافته و زمانی به معنای بازشناسی به کار رفته است؛ گاهی نیز به معنای علم یقینی و مطابق با واقع استفاده شده است؛ برای مفهوم «شناخت»، که موضوع علم معرفت‌شناسی است، ممکن است هریک از معانی یادشده یا غیر آنها در نظر گرفته شود و این مسئله تابع قرارداد است؛ از آن‌رو، که هدف از بررسی مسائل شناخت، به نوع خاصی از آن اختصاص ندارد، بهتر است همان معنای عام و مساوی با مطلق علم اراده شود (مصباح یزدی، ۱۳۶۳: ۱۵۰).

یورکلند (۲۰۰۰) معتقد است شناخت به فرایندها یا توانایی‌هایی بازمی‌گردد که از طریق آنها دانش به دست می‌آید یا براساس دانش عمل می‌شود. روان‌شناسان نیز از شناخت به فرایند کسب، سازماندهی و استفاده از معلومات ذهنی تعبیر می‌کنند؛ فلاول بر این باور است که شناخت در روان‌شناسی به فرایندهای روانی اشاره دارد که حاصل ذهن آدمی است و به «دانستن» منجر می‌شود. این فرایندها شامل یادآوری، ارتباط‌دادن، طبقه‌بندی، نمادسازی، تجسم یا تصور، حل مسئله و تخیل و رؤیایپردازی می‌شود (محسنی، ۱۳۸۳: ۱۷).

بنابراین، می‌توان شناخت را به معنای علم و آگاهی‌ای در نظر گرفت که بر اثر فرایندهایی از قبیل یادآوری، ارتباط‌دادن، طبقه‌بندی، نمادسازی، تجسم یا تصور، حل مسئله و تخیل، رؤیایپردازی و ... به دست می‌آید؛ این فرایندها به تنهایی یا در تعامل هم‌افزا با یکدیگر، شناخت را در انسان ایجاد می‌کنند و یا قوت می‌بخشند. در واقع، فرایندهای شناختی ظرفیت‌هایی در انسان هستند برای شناخت مسائل و درک بهتر آنها به دنبال آن، کشف مسیر درست حرکت در زندگی.

۱،۲،۱. فرایندهای شناختی

«رمزگردانی»، «نگهداری» و «یادآوری» سه مرحله اساسی حافظه‌اند؛ باتوجه‌به نقش و اهمیت ویژه این مراحل، در ادامه، هریک از اینها بررسی می‌شوند.

۱،۲،۲. یادآوری

«یادآوری» اهمیت ویژه و تأثیر فزاینده‌ای در زندگی روزمره افراد دارد؛ به‌گونه‌ای که، هیچ‌یک از یادگیری‌های انسان، بدون مرحله یادآوری، فایده‌ای ندارند. به‌عبارت‌دیگر، همه معلومات انسان تا زمانی که یادآوری نشوند، بی‌فایده و بی‌استفاده خواهند بود؛ زیرا، ذهن انسان بدون یادآوری معلومات، فقط نقش مخزنی را خواهد داشت که سرشار از معلومات بدون‌استفاده است.

عوامل گوناگونی بر فرایند یادآوری مؤثرند که به برخی از آنها اشاره می‌شود. تشابه میان دو مطلب، ازجمله مواردی است که بر یادآوری تأثیر می‌گذارد و ذهن انسان با دریافت تشابه‌ها و تمایزهای دو مطلب، ناخودآگاه به‌سمت یادآوری سوق داده می‌شود و به‌یادآوردن آسان‌تر خواهد شد؛ این درحالی است که نبودن وجوه تمایز و تشابه مشخص میان دو یا چند مطلب، ذهن را از یادآوری مطالب، دور نگه می‌دارد.

عامل دیگری که فرایند یادآوری از آن متأثر خواهد بود، وجود عامل هیجانی است؛ بدین‌صورت‌که، مطالبی که یادگیری آنها در شرایط هیجانی ویژه‌ای صورت گرفته‌اند، در همان شرایط امکان یادآوری بیشتری دارند؛ هرچند، عوامل هیجانی گاهی ممکن است در امر یادگیری و یادآوری مشکلاتی به‌وجود آورند.

عامل دیگری که بر یادآوری مؤثر است، سرخ‌های کلیدی است؛ بدین‌صورت‌که، وجود سرخ‌های کلیدی در مطالب یادگرفته‌شده، کمک شایانی به فراخوانی معلومات در شرایط یادگیری خواهند داشت.

سرکوبی مطالب نیز عامل دیگری است که بر یادآوری مؤثر است؛ بسیاری مواقع مطالب ذخیره‌شده در ذهن انسان، به‌سبب شرایط هیجانی و ناراحت‌کننده حاکم بر زمان ذخیره‌سازی آنها در ذهن، به‌سختی یادآوری می‌شوند و یا یادآوری آنها امکان‌پذیر نخواهد بود.

۱،۲،۳. برقراری ارتباط میان مطالب

برقراری ارتباط میان مطالب یادگرفته شده، یادآوری آنها را آسان تر می کند؛ چنانچه هنگام یادگیری، میان مطالب یادگرفته شده پیوندی برقرار شود، یادآوری آنها به سبب نوع پیوند و ارتباط ایجاد شده در دسترس تر خواهد بود؛ برای مثال، یادآوری اختلالات قلبی و مشکلات احتمالی به وجود آمده برای سیستم قلب انسان، برای فردی که با عملکرد قلب آشنایی دارد، آسان تر خواهد بود؛ زیرا، می توان میان اختلالات قلبی و نحوه عملکرد قلب پیوندهای فراوانی ایجاد کرد.

۱،۲،۴. نمادسازی

نمادسازی از ابداعات انسان برای بیان مفاهیمی است که بار معنایی ویژه ای دارند. از این شیوه بیان مفاهیم در طول تاریخ استفاده های فراوانی شده است. انسان های دوران های مختلف در طول تاریخ، با استفاده از این شیوه، آثار و مفاهیم ماندگاری را ثبت کرده اند. «نماد» رازی است که یک باره جلوه گر نشده است؛ بلکه، همواره باید از نو ارزشیابی شود؛ در واقع، نماد نوعی نشانه است و نشانه ها را می توان به صورت کلی به سه دسته تقسیم کرد:

۱. نشانه های طبیعی که میان نشانه و مفهوم حاکی از آن رابطه هم جواری وجود دارد؛
۲. نشانه های تصویری که میان نشانه و مفهوم آن شباهتی عینی وجود دارد مانند قاشق و چنگالی که نشان دهنده مفهوم رستوران هستند؛
۳. نشانه های قراردادی که میان نشانه و مفهوم آن، شباهت عینی و هم جواری وجود ندارد و در زبان فارسی به آنها نماد گفته می شود.

در واقع، نماد عبارت است از یک اصطلاح، نام و یا تصویری که نماینده مفهومی در زندگی انسانی است؛ به طور کلی، نماد در هر فرهنگی بسته به پیشینه تاریخی و اسطوره ای و فرهنگی آن ملت تعریف خواهد شد؛ گرچه، می توان نمادهایی را یافت که بیان کننده معنای واحدی در میان همه انسان ها هستند؛ از این رو، میرچا الیاده معتقد است نماد دنباله تجلی قداست «اسطوره» و در حکم تبلور آن است.

تصویرسازی مهارتی روانی است که به سبب آن، تصاویر ذهنی مثبت و آشکاری در مغز انسان ایجاد یا بازسازی می‌شود. تصویرسازی به معنای اندیشیدن به موضوع ویژه‌ای است؛ در واقع، ذهن با فکرکردن درباره هر موضوع، تصاویری برای آن خلق می‌کند که درک آن موضوع، بدون داشتن تصاویر ایجادشده، صورت نمی‌گیرد. تصویرسازی ذهنی، متمرکز ساختن انرژی فکر بر موضوعی ویژه با هدفی خاص است که با بهره‌گیری از تمام حواس برای خلق یا بازآفرینی تجربه‌ای در ذهن تلاش می‌کند. این خلاقیت ذهنی در همه انسان‌ها، با هر میزان بهره هوشی وجود دارد؛ بنابراین، روش تصویرسازی برای همه افراد در سنین گوناگون کاربرد دارد.

۲. سیاست‌های حوزه علم و فناوری اقتصاد مقاومتی

برطبق اصل ۱۱۰ قانون اساسی، تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران، پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام از وظایف رهبری شمرده شده است؛ طبق بند ۲ مصوبه ۱۳/۱۰/۱۳۷۶، مجمع تشخیص مصلحت نظام، این سیاست‌ها برای تحقق آرمان‌ها و اهداف، پس از مجموعه آرمان‌ها قرار می‌گیرند و حاوی اصولی هستند که آرمان‌ها را به مفاهیم اجرایی نزدیک می‌کنند و سیاست‌هایی هستند که در درون نظام عملیاتی می‌شوند و دایره شمول آن قوای سه‌گانه، نیروهای مسلح، صداوسیما و همه نیروهای فعال در جامعه را دربرمی‌گیرد. مجمع تشخیص مصلحت نظام بر مبنای اصل سوم و برخی اصول دیگر از قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام را به امور پنج‌گانه ۱. علمی، فرهنگی و اجتماعی؛ ۲. سیاسی (داخلی و بین‌المللی) دفاعی و امنیتی؛ ۳. اقتصادی، بازرگانی و اداری؛ ۴. زیربنایی و تولیدی؛ ۵. حقوقی و قضایی، تقسیم کرده است. بنابه اهمیتی که بخش اقتصادی دارد، بیش از ۵۰ درصد سیاست‌های ابلاغی به این بخش تعلق دارد.

در سال ۱۳۹۲ سیاست‌های با هدف ایجاد اقتصاد دانش‌بنیان، سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی به وسیله مقام معظم رهبری (مدظله) ابلاغ شد که می‌توان آنها را در ۹ طبقه کلی ۱. علم و فناوری؛ ۲. تولید؛ ۳. مصرف؛ ۴. نظام مالی و درآمدی کشور؛ ۵. صادرات؛ ۶. انرژی؛ ۷. مقابله با فساد؛ ۸. فرهنگ جهادی؛ ۹. توزیع، طبقه‌بندی کرد. از بین سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی، ۵ مورد سیاست‌های مربوط به حوزه علم و فناوری معرفی شده‌اند.

این سیاست‌ها به این شرح هستند:

۱. تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقای درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط (بند ۱).

۲. پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و سامان‌دهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقای جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه (بند ۲).
۳. سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقای آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه (بند ۵).

۴. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن به‌ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی (بند ۲۱).

دولت مکلف است برای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگ‌سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقداماتی انجام دهد؛ از جمله آنها شناسایی و به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان‌آفندی و اقدامات مناسب است.

۵. رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن. مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به‌هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی (بند ۲۲؛ سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی).

۲.۱. مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

با تأمل در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه علم و فناوری می‌توان مؤلفه‌ها و کلیدواژه‌هایی را استخراج کرد که نقش بسیار مهمی در اجرای اقتصاد مقاومتی و بهره‌مندی از نتایج آن دارند؛ در ادامه، این مؤلفه‌ها بررسی می‌شود:

جدول ۱: مولفه های اقتصاد مقاومتی و سیاست های مرتبط

ردیف	عنوان مؤلفه	سیاست های مرتبط
۱	اقتصاد مردم پایه	تأمین شرایط و فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری های جمعی و تأکید بر ارتقای درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط (بند ۱).
۲	اقتصاد دانش بنیان	پیشترازی اقتصاد دانش بنیان، پیاده سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و سامان دهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقای جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش بنیان در منطقه (بند ۲).
۳	عدالت اقتصادی	سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقای آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه (بند ۵).
۴	گفتمان سازی	تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن به ویژه در محیط های علمی، آموزشی و رسانه ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی (بند ۲۱). دولت مکلف است برای تحقق سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگ سازی و بسیج یو پای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را انجام دهد: شناسایی و به کارگیری ظرفیت های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب.
۵	استقلال و خودکفایی	رصد برنامه های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن. مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلال های داخلی و خارجی (بند ۲۲).

۱،۲،۱. اقتصاد مردم پایه

مشارکت مردم هر جامعه ای در اقتصاد یکی از عوامل مهم کاهش مفسده های اقتصادی، رانت خواری ها و ویژه خواری هاست؛ حضور پررنگ مردم در فعالیتهای اقتصادی جامعه، به عنوان افراد ذی نفع، علاوه بر بالابردن وجدان کاری و دلسوزی نسبت به فعالیتهای اقتصادی، سبب بهره گیری افراد جامعه از همه تلاش و توان خود در مسیر ابتکار و ارائه طرح های نو برای افزایش بازدهی خواهد شد؛ از این رو، یکی از ارکان اصلی تحقق اقتصاد

مقاومتی حمایت از تولید ملی و مشارکت مردم در اقتصاد است. جامعه برای رسیدن به این هدف، به نهضت ملی نیاز دارد، تا همچون حمایت و حفاظت از کیان کشور در مقابل هجوم و تسلط بیگانگان، از تولید ملی نیز حمایت شود و اقتصاد کشور از هجمه‌های اقتصادی بیگانگان در امان بماند. رهبر معظم انقلاب (مدظله) در بیانیه می‌فرماید:

درون‌زایی اقتصاد کشور، مولدشدن و دانش‌بنیان‌شدن آن، مردمی‌کردن اقتصاد و تصدی‌گری‌نکردن دولت، برون‌گرایی با استفاده از ظرفیت‌هایی که قبلاً به آن اشاره شد، بخش‌های مهم این راه‌حل‌هاست. بی‌گمان یک مجموعه جوان و دانا و مؤمن و مسلط بر دانسته‌های اقتصادی در درون دولت خواهند توانست به این مقاصد برسند. دوران پیش‌رو باید میدان فعالیت چنین مجموعه‌ای باشد.

«جوانان عزیز در سراسر کشور بدانند، که همه راه‌حل‌ها در داخل کشور است. اینکه کسی گمان کند که «مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم است و علت تحریم هم مقاومت ضد استکباری و تسلیم‌نشدن در برابر دشمن است؛ پس، راه‌حل زانوزدن در برابر دشمن و بوسه‌زدن بر پنجه گرگ است» خطایی نابخشودنی است. این تحلیل سراپا غلط، هرچندگاه از زبان و قلم برخی غفلت‌زدگان داخلی صادر می‌شود، اما منشأ آن، کانون‌های فکر و توطئه خارجی است که با صد زبان به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران و افکار عمومی داخلی القا می‌شود» (khamenei.ir).

۲،۱،۲. اقتصاد دانش‌بنیان

اقتصاد دانش‌بنیان براساس تعریف ارائه‌شده از سوی سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا و اقیانوسیه، اقتصادی است که در آن تولید، توزیع و کاربرد دانش مهم‌ترین پیش‌ران رشد، خلق ثروت و ایجاد اشتغال در همه صنایع است. در این نوع اقتصاد، به تعبیر سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا و اقیانوسیه، تمام بخش‌ها و صنایع دانش‌بر می‌شوند. به همین دلیل، اقتصادهای مدرن که هرروزه دانش‌بنیان‌تر می‌شوند، عموماً بر دارایی‌های ناملموسی چون دانش، نوآوری، تحقیق و توسعه متکی شده‌اند و از این طریق، توسعه اقتصادی به‌بار می‌آورند (پاداش، ۱۳۹۵). از این‌رو، از ویژگی‌های اقتصاد دانش‌بنیان، تکیه بر فناوری‌های نوین و تأکید بر تخصصی‌کردن، نوآوری و تحقیق علمی در حوزه اقتصاد خواهد بود. در بیانیه

گام دوم انقلاب نیز رهبر معظم انقلاب (مدظله) به استفاده از علم و فناوری در حوزه‌های گوناگون از جمله اقتصاد اشاره و توصیه می‌کنند:

«محصول تلاش چهل ساله، اکنون برابر چشم ماست: کشور و ملتی مستقل، آزاد، مقتدر، باعزت، متدین، پیشرفته در علم، انباشته از تجربه‌هایی گران‌بها، مطمئن و امیدوار، دارای تأثیر اساسی در منطقه و دارای منطق قوی در مسائل جهانی، رکورددار در شتاب پیشرفت‌های علمی، رکورددار در رسیدن به رتبه‌های بالا در دانش‌ها و فناوری‌های مهم از قبیل هسته‌ای و سلول‌های بنیادی و نانو و هوافضا و امثال آن، سرآمد در گسترش خدمات اجتماعی، سرآمد در انگیزه‌های جهادی میان جوانان، سرآمد در جمعیت جوان کارآمد، و بسی و ویژگی‌های افتخارآمیز دیگر، که همگی محصول انقلاب و نتیجه جهت‌گیری‌های انقلابی و جهادی است؛ و بدانید که اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل ساله نبود - که متأسفانه بود و خسارت بار هم بود - بی‌شک دستاوردهای انقلاب از این بسی بیشتر و کشور در مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ بسی جلوتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نداشت» (khamenei.ir).

۲،۱،۳. عدالت اقتصادی

عدالت اقتصادی به معنای کاهش فاصله طبقاتی در عین پیشرفت‌های علمی و فناوری در حوزه اقتصاد است؛ اگر در جامعه‌ای، تعداد محدودی از افراد بیشترین بهره مادی را از منابع آن ببرند، آن جامعه با وجود پیشرفت‌های اقتصادی و صنعتی‌اش، جامعه‌ای عقب افتاده خواهد بود؛ از این رو، عدالت اقتصادی به معنای تنظیم همه فعالیت‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت اجتماعی و کاهش فاصله میان درآمدهای طبقه‌ها و رفع محرومیت از قشرهای کم درآمد است که می‌تواند با عوامل متعددی محقق شود. مقام معظم رهبری (مدظله) درباره عدالت در بیانیه گام دوم انقلاب می‌فرمایند:

«عدالت از نخستین هدف‌های همه بعثت‌های الهی است و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه است؛ این کلمه‌ای مقدس در همه زمان‌ها و سرزمین‌هاست و به صورت کامل، جز در حکومت حضرت ولی عصر (عج) میسر نخواهد شد؛ ولی، به صورت نسبی، همه جا و همه وقت ممکن و فریضه‌ای بر عهده همه به‌ویژه، حاکمان و قدرتمندان است. جمهوری

اسلامی ایران در این راه گام های بلندی برداشته است که قبلاً بدان اشاره ای کوتاه رفت؛ و البته در توضیح و تشریح آن باید کارهای بیشتری صورت گیرد و توطئه واژگونه‌نمایی و لااقل سکوت و پنهان‌سازی که اکنون برنامه‌ی جدی دشمنان انقلاب است، خنثی گردد» (khamenei.ir).

۲،۱،۴. استقلال و خودکفایی

مقام معظم رهبری (مدظله) استقلال اقتصادی را یکی از مسائل اصلی در اقتصاد کشور می‌داند؛ به گونه‌ای که، تحقق استقلال سیاسی و فرهنگی در سایه ایجاد استقلال اقتصادی خواهد بود (مقام معظم رهبری (مدظله)، ۱۳۸۷/۲/۴). در نظر ایشان، جامعه و نظام نبوی، وابسته و محتاج دیگران نیست و عزت و اقتدار و تصمیم‌گیری از مؤلفه‌های اصلی و مهم آن جامعه خواهد بود. مردم این جامعه برای شناخت صلاح خود تلاش می‌کنند و به دنبال تأمین مصالح خود خواهند بود. بدیهی است جامعه اسلامی نیز باید باز آن مؤلفه‌ها را خردار باشد (مقام معظم رهبری (مدظله)، ۱۳۸۰/۲/۲۸). مقام معظم رهبری (مدظله) به عنوان استرژیکست انقلاب اسلامی ایران در بیانیه، درباره استقلال می‌فرمایند:

«استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است. و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله ارزش‌های اسلامی‌اند و این هر دو عطیه الهی به انسان‌هایند و هیچ‌کدام تفضل حکومت‌ها به مردم نیستند. حکومت‌ها موظف به تأمین این دواند. کسانی منزلت آزادی و استقلال را بیشتر می‌دانند که برای آن جنگیده‌اند. ملت ایران با جهاد چهل ساله خود از جمله آنهاست. استقلال و آزادی کنونی ایران اسلامی، دستاورد، بلکه خون‌آورد صد‌ها هزار انسان والا و شجاع و فداکار است؛ بیشتر جوان، ولی همه در رتبه‌های رفیع انسانیت. این ثمر شجره طیبه انقلاب را با تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه، نمی‌توان در خطر قرار داد. همه، به ویژه دولت جمهوری اسلامی، موظف به حراست از آن با همه وجودند. بدیهی است که «استقلال» نباید به معنی زندانی کردن سیاست و اقتصاد کشور در میان مرزهای خود، و «آزادی» نباید در تقابل با اخلاق و قانون و ارزش‌های الهی و حقوق عمومی تعریف شود» (khamenei.ir).

۳. ارتباط فرایندهای شناختی و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

شناخت و درک ضرورت هر مسئله و نتایجی که بر آن بار می‌شود و فوایدی که از آن نصیب انسان می‌شود، یکی از بهترین روش‌هایی است که سبب ترغیب انسان برای حرکت به سمت آن مسئله و عملیاتی کردن آن خواهد شد. استدلال‌های گوناگونی که برای قانع کردن ذهن‌های مردم برای پذیرش امری در جامعه صورت می‌گیرد، در صورتی که از این راهبرد تبعیت کنند، اثرگذاری بیشتری خواهند داشت و در پیشبرد جامعه به سمت اهداف از پیش تعیین شده موفق‌تر خواهند بود. تئوری اقتصاد مقاومتی نیز از این راهبرد مستثنا نیست و فهم و درک ضرورت‌های آن به وسیله افراد جامعه، اعم از مسئولان و آحاد مردم، به عملیاتی کردن آن کمک شایانی می‌کند. کشف و درک صحیح مزیت‌ها و فایده‌های اجرایی شدن این تئوری اقتصادی، جای هیچ تعللی برای تحقق آن نخواهد گذاشت.

سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی، با ارائه اصول الزامی در تحقق این تئوری، راه را برای عملیاتی کردن آن فراهم می‌کند؛ لیکن، با برقراری پیوند میان آنها و بنیادهای منطقی شناخت انسان، مسیر درک ضرورت اقتصاد مقاومتی و عملیاتی کردن هرچه سریع‌تر آن در جامعه هموارتر می‌شود و دستیابی افراد جامعه به بهره‌های آن آسان‌تر می‌شود. بدیهی است آنجا که شناخت منطقی انسان راه‌حلی برای درک صحیح مؤلفه‌های برگرفته از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بُعد علم و فناوری را کشف و ارائه کند، گام‌های بلندی در اجرای آن سیاست‌ها و به تبع آن، عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی خواهد بود.

۳,۱. بهره‌گیری از فرایند یادآوری در معرفی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

بنابر آنچه پیش از این درباره فرایند یادآوری و نکاتی که برای بهره‌گیری و عملیاتی کردن بیشتر آن گفته شد، استفاده از وجوه اشتراک و افتراق دو اتفاق و نیز یافتن سرخ‌های کلیدی، به یادآوری بهتر آن اتفاق کمک می‌کند. بدیهی است هرچه میزان یادآوری یک مطلب بیشتر و بازه زمانی یادآوری آن کمتر گردد، ماندگاری آن مطلب در اذهان بیشتر و امید به عملیاتی کردن آن در خارج بیشتر خواهد بود؛ زیرا تصور و تصدیق بدیهی یک اتفاق در ذهن، به اراده انجام آن در خارج کمک کرده و تحقق آن حادثه را نزدیک‌تر خواهد کرد.

فرایند یادآوری را می‌توان درباره مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی نیز به کار گرفت و با ایجاد تصورات روشن از آنها در اذهان افراد جامعه و نیز یادآوری آن تصورات، جامعه را به سمت تحقق اقتصاد مقاومتی سوق داد. حوادث و اتفاق‌های مختلفی که در تاریخ و فرهنگ یک جامعه وجود دارد، تجربه‌هایی را برای افراد آن جامعه ساخته که رجوع به آنها و یادآوری آنها، حرکت آن جامعه به سمت اهداف تعریف‌شده را تسهیل کرده و دستیابی به آن اهداف را نزدیک‌تر می‌کند.

بررسی و کشف تجربیات جامعه در خصوص عملیاتی‌کردن مفاهیم مردم‌پایه بودن، دانش‌بنیان بودن، استقلال و خودکفایی و عدالت در امور، می‌تواند این مفاهیم را به اقتصاد نیز سرایت داده و باور به عملیاتی‌کردن آن را نزدیک به واقع و فواید ناشی از اجرای آن را ملموس‌تر کند. تجربه‌های اقتصادی جامعه ایران در دوران جنگ تحمیلی و سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی، گواه‌های مناسبی در امکان عملیاتی‌کردن مفاهیم یادشده در اقتصاد است که یادآوری آنها برای افراد جامعه به شیوه‌های گوناگون، ضمن بدیهی ساختن تصورات و تصدیقات از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، امکان اجرای آن در اذهان مردم جامعه را بیشتر و تصدیق به فایده‌های آن را فراوان‌تر و به تبع آن گام‌های افراد جامعه برای اجرای آن را مستحکم‌تر خواهد کرد؛ بنابراین، در این زمینه می‌توان به رسالت صداوسیما و رسانه‌های جمعی و نیز فضای مجازی اشاره داشت و اهمیت کار در این عرصه‌ها را یادآور شد.

۳،۲. برقراری ارتباط میان ویژگی‌ها فطری انسان و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

برقراری ارتباط میان مطالب، یکی از فرایندهایی است که به شناخت یک مسئله در انسان منجر شده و معرفت حاصل از آن مبنای عمل برای او خواهد شد. یکی از مؤلفه‌های اساسی در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تأکید بر مردم‌پایه بودن اقتصاد است. ظرفیت‌هایی شناختی و معرفتی انسان قادر است مسائل دیگری را در این باره تصور کرده و میان آنها ارتباط برقرار کند تا درک این مؤلفه از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را روشن‌تر و التزام عملی به آن را سهل‌تر می‌کند.

منفعت‌طلبی و سودخواهی یکی از ویژگی‌ها ذاتی انسان است که بدون استثنا در همه افراد بشر وجود دارد و تلاشی همه‌جانبه برای بالفعل‌کردن آن از ناحیه آنها در طول مدت حیات،

صورت خواهد گرفت. از جمله مزیت‌های مهم اقتصاد مردم‌پایه در این است که منفعت‌طلبی افراد جامعه، عامل بزرگی برای هدایت اقتصاد به سمت بهره‌مندی همه افراد جامعه از آن خواهد بود. این مؤلفه اقتصاد مقاومتی کمک می‌کند تا افراد جامعه، خود منفعت خویش را تشخیص داده و با اراده خود، برای دستیابی به منافع تلاش نمایند. گره زدن اقتصاد جامعه به منفعت مردم و استفاده از ظرفیت‌های همان افراد برای دستیابی‌شان به منافع خودساخته، اراده آنها در انجام فعالیت‌های اقتصادی مربوطه را قوت بخشیده و تمرکز آنها برای انجام هرچه بهتر فعالیت‌ها را شدت خواهد بخشید.

برقراری پیوند میان اقتصاد مردم‌پایه و منفعت‌طلبی انسان، به شناخت بهتر مردم‌پایه بودن اقتصاد مقاومتی کمک می‌کند و شناخت بهتر این مؤلفه مهم، التزام به آن را بیشتر و در نهایت تحقق اقتصاد مقاومتی را نزدیک‌تر می‌کند؛ از این رو، می‌توان از این ظرفیت شناختی و معرفتی انسان، در ارائه تصویر روشن‌تری از اقتصاد مقاومتی به آحاد جامعه و فهم ضرورت آن بهره برده و اجرای آن را سرعت بخشید.

از دیگر ویژگی‌ها و ویژگی‌های ذاتی انسان عدالت‌خواهی انسان می‌باشد. عدالت‌طلبی در فطرت انسان ریشه دارد و آرمان مشترک همه انسان‌ها و جوامع، شناخته می‌شود و محصول فطرت پاک و سرشت طبیعی افراد است. بنابراین، هر انسانی گرچه ممکن است در رفتارهای شخصی اش خلاف عدل و عدالت رفتار کرده، به دیگران ستم کند، ولی به طور فطری، به عدالت و انصاف، تمایل دارد و از ظلم و بی‌عدالتی، متنفر است. چنانچه از این ظرفیت عدالت‌خواهی انسان و ارتباط با آن با مؤلفه عدالت اقتصادی استفاده شود زمینه‌ای ایجاد می‌شود که جامعه آرمان و آمال مورد علاقه خود را در این مسیر می‌یابد و سعی می‌کند در جهت تحقق هرچه بهتر سیاست‌ها و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی گام بردارد.

از جمله ویژگی‌های دیگر انسان که می‌توان به آن اشاره کرد ویژگی استقلال‌طلبی است. انسان مایل به استقلال‌طلبی در همه ساحت‌های زندگی می‌باشد. علاقه و تمایل به استقلال‌طلبی و عزت نفس باعث تنفر و انزجار او از ذلت و تحقیر می‌شود. این ویژگی یک عامل اساسی در سعادت بشر می‌باشد و به لطف و حکمت باری تعالی عزت نفس با سرشت انسان ترکیب و ریشه در امور فطری بشر دارد. ارتباط مؤلفه استقلال و خودکفایی اقتصادی با میل استقلال‌طلبی و عزت نفس باعث گره خوردن تمایلات و آرزوهای افراد به سیاست

های اقتصاد مقاومتی می‌شود و افراد جامعه زمینه دستیابی به این میل را فعالیت و کوشش در این جهت می‌دانند. بنابراین، هرچه ارتباط شفاف تر و محکم‌تر برقرار شود ظرفیت بیشتری برای تحقق سیاست های اقتصاد مقاومتی مهیا می‌شود. و در نهایت نیز جامعه از این سیر منتفع می‌شود.

از جمله ویژگی‌ها قابل اشاره دیگر اقناع فطری انسان می‌باشد. اقناع فطری اشاره به برانگیختن روح فطری و پرهیز از استدلال‌ات صرف در امور مختلف می‌باشد. اقناع فطری بدین معنا می‌باشد که چنانچه انسان در خصوص امری به اقناع برسد و آن را مطابق با فطرت خود بیابد، خود مبلغ و پیام رسان آن امر خواهد شد. حال اگر ما بتوانیم از طریق مؤلفه گفتمان سازی به اقناع فطری افراد جامعه برسیم، یعنی اینکه توانستیم سیاست های اقتصاد مقاومتی را مطابق فطرت افراد جامعه نشان دهیم و در ادامه با توجه به هماهنگی و ارتباط ایجاد شده حرکت و جوشش به سمت تحقق سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی جهت پیدا می‌کند. بنابراین، در گفتمان سازی چنانچه سعی و تلاش بر رساندن پیام به قلب و جان مخاطبان صورت بگیرد اقناع بهتری صورت خواهد گرفت و یک ظرفیت شناختی کارآمدی برای تحقق سیاست های اقتصاد مقاومتی ایجاد خواهد شد. برای اقناع تکنیک ها و فنون مختلفی وجود دارد که به‌عنوان نمونه می‌توان به تبلیغ، تقلید، تلقین، غفلت زدایی، آموزش و اطلاع رسانی اشاره کرد.

از جمله ویژگی‌های ذاتی دیگر انسان‌ها، تمایل به نوآوری می‌باشد. با نوآوری، امکان افزایش سود و سهم بازاری بنگاه‌ها از طریق بهبود کیفیت محصولات و خدمات و نیز معرفی نسل جدید آنها به بازار، استفاده بهینه از منابع و همچنین ارتقای سطح فناوری موجود برای تولید با فرایند کارا تر فراهم آمده و در نهایت باعث دستیابی به رشد اقتصادی بالاتر کشور می‌گردد. بر این اساس، نوآوری به‌عنوان یکی از بنیان‌های اصلی حرکت به سمت اقتصاد دانش بنیان به‌شمار می‌آید. حال چنانچه بین نوآوری و اقتصاد دانش بنیان به خوبی و به‌طور عملی ارتباط برقرار گردد و در راستای خواسته ها و نیاز های جامعه قرار گیرد، به‌طور خود کار جامعه به سمت اقتصاد دانش بیان و در ادامه به سمت تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی گرایش پیدا خواهد کرد.

۳,۳. برقراری پیوند میان مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی با نمادها

از ظرفیت نمادسازی انسان نیز می‌توان استفاده کرد. همان‌طور که اشاره شد یکی از ویژگی‌های ذاتی انسان عدالت‌خواهی می‌باشد و انسان‌ها به‌طور فطری علاقه‌مند به عدالت می‌باشند. یکی از نمادهایی که ما در حوزه عدالت اقتصادی می‌توانیم آن را مطرح کنیم و زمینه بسیار زیادی برای کار و فعالیت دارد مطرح کردن امام علی (ع) به‌عنوان نماد عدالت اقتصادی می‌باشد. با توجه به محبوبیت و علاقه‌مندی امام علی (ع) به‌ویژه، در میان شیعیان و همچنین پذیرش اینکه ایشان از یاران نزدیک پیامبر عظیم‌الشأن اسلام (ص) بودند، در میان اهل سنت و حتی مذاهب دیگر از جمله مسیحیان، می‌توان ایشان را نماد عدالت اقتصادی معرفی کرد. در ادامه، وقتی این نماد برای مردم برجسته شد و جزئی از نیازها و خواسته‌های آنها قرار گرفت، با طرح سیاست‌های اقتصادی، می‌توان این نیاز و خواسته مردم را به سمت این سیاست‌ها هدایت کرد و به‌نوعی برآورده شدن نیازهای جامعه را درگرو تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مطرح کرد.

از جمله ویژگی‌های دیگر انسان استقلال‌طلبی است. می‌توان در این زمینه هم نمادی معرفی کرد و از آن، برای هدایت جامعه استفاده کرد. یکی از شخصیت‌هایی که می‌تواند نماد استقلال‌طلبی باشد، امام خمینی (ره) است. با توجه به سوابق مبارزاتی طولانی ایشان و آثار و مطالب فراوانی که در این باره، از ایشان به یادگار مانده است و همچنین، به دلیل اینکه ایشان شخصیتی معاصر است و مردم جامعه از نزدیک با آرا و دیدگاه‌های ایشان آشنا هستند و دلایل دیگری از این دست، امکان پذیرش شخصیت امام (ره) به‌عنوان نماد استقلال‌طلبی افزایش می‌یابد. چنانچه این قضیه با موفقیت انجام شود و از سوی دیگر، استقلال‌طلبی یکی از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی معرفی شود، در نتیجه مردم به‌ثمر رسیدن خواسته‌ها و نیازهای خود را از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مطالبه می‌کنند و همین امر باعث حرکت جامعه به سمت اقتصاد مقاومتی می‌شود.

۳,۴. معرفی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی با بهره‌گیری از فرایند تصویرسازی

فرایند تصویرسازی نیز از جمله فرایندهایی است که در حوزه شناخت اثرگذار است. ارائه تصاویر مطلوب از امری، در پذیرش آن و التزام به آن امر به‌وسیله مردم، مؤثر است. درباره

مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی نیز می‌توان از این فرایند بهره برد؛ به شرط آنکه، تصویر اقتصاد مقاومتی در ذهن مردم جامعه با مفاهیم اقتصادی مشارکتی و مبتنی بر روش‌های علمی گره بخورد و تورم حداقلی به همراه رشد متوازن و مستقل از کشورهای دیگر از لوازم آن معرفی شود. به این تصویر ویژگی‌های دیگری چون درون‌زا بودن، اتکای به توان داخلی، افزایش اشتغال و بهره‌گیری حداکثری از منابع روزمینی و زیرزمینی را نیز می‌توان افزود. به طبع، تصویری که بتواند این همه مفهوم عالی را منعکس کند علاوه بر ماندگاری در اذهان مردم جامعه، اشتیاق آنها را برای عملیاتی کردن این مفاهیم و تحقق اقتصاد با چنین ویژگی‌هایی مضاعف می‌کند؛ زیرا، ذات منفعت طلب انسان همواره منافی را که برای خود متصور است جذب می‌کند و برای دستیابی به آنها همه تلاش خود را به کار خواهد بست.

برای روشن شدن این تصویر می‌توان از نمونه‌های خارجی که از برخی ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی بهره برده و منافع آن را آشکار ساخته‌اند، استفاده کرد و با معرفی آنها، باور به امکان دستیابی به این ویژگی‌ها را در اذهان مردم فزونی بخشید؛ کشور اندونزی از جمله این مصداق است که با وجود ظرفیت‌ها و امکانات فاصله‌دار با کشور ایران، توانسته است برخی از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی را در جامعه خود به اجرا درآورد و مردم خود را از منافع موجود آن بهره‌مند کند.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گذشت، می‌توان نتیجه گرفت:

- راه‌حل مشکلات اقتصادی کشور سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که باید برنامه‌های اجرایی برای همه بخش‌های آن تهیه شود و با قدرت و نشاط کاری و احساس مسئولیت، در دولت‌ها پیگیری و به آن اقدام شود؛

- سیاست‌های اقتصاد مقاومتی گامی برای عملیاتی کردن این الگو در اقتصاد جامعه است و ظرفیت‌های شناختی انسان، گامی دیگر برای فهم بهتر و بیشتر مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی و به تبع آن، تحقق اقتصاد مقاومتی خواهد بود؛ یادآوری، برقراری ارتباط میان مطالب، نمادسازی و تصویرسازی چهار فرایند شناختی هستند که آنها را ظرفیت‌های شناختی انسان می‌نامند؛

- پنج مؤلفه اقتصاد مردم‌پایه، اقتصاد دانش‌بنیان، عدالت اقتصادی، گفتمان‌سازی، استقلال و خودکفایی، مؤلفه‌های برگرفته از سیاست‌های حوزه علم و فناوری هستند که میان آنها و فرایندهای شناختی ارتباط برقرار شده است؛

- در فرایند یادآوری با بهره‌گیری از وجوه اشتراک و افتراق میان دو پدیده یا سرنخ‌های کلیدی موجود، می‌توان مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی را به‌سبب اتفاقات گذشته و حال یادآور شد و گسستگی میان آنها و زندگی افراد جامعه را دور از ذهن یادآور شد؛ این مسئله به تحقق اهداف و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی کمک خواهد کرد؛

- با استفاده از فرایند برقراری ارتباط میان مفاهیم، می‌توان میان مؤلفه‌های برگرفته از اقتصاد مقاومتی با ویژگی‌ها فطری انسان پیوند برقرار کرده و فهم و پذیرش آن مؤلفه‌ها را سهل‌تر و به تبع آن، عملیاتی کردن آنها را دنبال کرد؛

- برای تبیین و معرفی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی و نیز نزدیک کردن آنها به تحقق بیرونی، می‌توان از نمادهایی استفاده کرد که مستقیم یا غیرمستقیم تصاویری از آن مؤلفه‌ها را در ذهن مردم ایجاد کند و پیوند میان آنها و ذهن انسان را افزایش دهد؛ این نمادها محرکی برای عملیاتی کردن مؤلفه‌های یادشده خواهند بود؛

- فرایند تصویرسازی نیز یکی دیگر از ظرفیت‌های شناختی انسان است که با خلق تصاویر و تصوراتی هرچه روشن‌تر از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، اذهان افراد جامعه را به‌سوی درک بهتر و تصدیق سریع‌تر و پذیرش بیشتر آن مؤلفه‌ها پیش خواهد برد؛ بنابراین، از ظرفیت بزرگ فرایندهای شناختی انسان می‌توان در معرفی و ایجاد جایگاه ضروری اقتصاد مقاومتی و مؤلفه‌های آن بهره برد و مقدمات استقلال و خودکفایی و رفاه هرچه بیشتر جامعه اسلامی را فراهم کرد. بدیهی است که در این زمینه ارگان‌ها و نهادهای بسیاری از جمله، صداوسیما، اصحاب رسانه، آموزش و پرورش و آموزش عالی، رسالت‌های فراوانی به دوش دارند تا با تلاش در این عرصه، در مسیر عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی، گام بردارند.

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله) در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۰/۲/۲۸.
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله) در دیدار کارگران و کارآفرینان، ۱۳۸۷/۲/۴.
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله) در دیدار هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲.
- سیف، اله مراد (۱۳۹۱). «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، مجله علمی - پژوهشی آفاق امنیت، شماره ۱۶.
- شیخی، عبدالمجید (۱۳۹۳). اقتصاد مقاومتی، سایت راسخون.
- عباس‌آباد عربی، احسان؛ مرضیه بابائیان‌پور و رکسانا فکری (۱۳۹۳). «مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها»، فصلنامه راهبرد، تابستان، شماره ۷۱.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۶۳). آموزش فلسفه، جلد اول.
- معاونت برنامه ریزی، امور کمیسیون‌ها، دبیرخانه‌ها و شوراها، اقتصاد، (۱۳۹۳). مجموعه اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، انتشارات معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، تهران.
- مقیمی، سید محمد (۱۳۹۱). «سخن سردبیر»، دوفصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت اسلامی، سال بیستم، شماره یک.
- میلانی، جمیل (۱۳۹۴). «اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالش‌های تحقق آن»، مجله اقتصادی، شماره ۷ و ۸، مهر و آبان.
- نیکنمایی، رکسانا (۱۳۹۳). «بررسی علل شکل‌گیری شکاف شمال و جنوب در اتحادیه اروپا»، فصلنامه سازمان‌های بین‌المللی، سال دوم، شماره هفتم، پاییز.

- Smialek, J. (2013/4/9), Stiglitz Says More Fiscal Stimulus Needed in U.S: Tom Keene, Retrieved from Bloomberg: www.bloomberg.com/news/stiglitz-says-more-fiscal-stimulus-needed-in-ustomkeene.html

